

učiteljstvo za to, da bo pomagalo ubiti svobodno moderno šolo.

Ni ga stanu na svetu, v katerem bi se ne nahajali nevredni elementi, in tudi med slovenskimi učitelji je takih mož, ki delajo sramoto svojemu stanu s tem, da pospešujejo klerikalna prizadevanja zoper šolo. Ti se bodo dali ujeti tudi v „Slomškovo zvezo“ in bodo skušali napeljati vodo na klerikalni mlin, ali ogromna večina vsega učiteljstva bo z zaničevanjem odklonila hinavsko vabilo klerikalcev na pristop k „Slomškovi zvezi“.

Korak za korakom. Tako mislijo klerikalci. Najprej so ustanovili klerikalni učiteljski list, ki ga urejujejo, pišejo in čitajo samo kaplanje, katerega pa noben dostojen učitelj ne pogleda, kaj še, da bi ga vzel v roke, zdaj pa zopet snujejo učiteljsko društvo, v katerem bodo poleg nekaj takih ljudi, kakor je dobrepoljski Jaklič, zbrani zopet sami kaplanje in drugi taki „prijatelji šole“ in pospešitelji stanovskih interesov učiteljstva.

Mi nimamo čisto nič proti tem klerikalnim organizacijam. Nasprotno. Še dobro so nam došle. Tako se bode spoznal plevel, ki je doslej na skrivnem rasel med učiteljstvom, tako se bo vsaj ločila ljulika od pšenice, in bo ves svet poznal tiste neznačajne in malovredne elemente, ki hočejo prodreti naše šolstvo in pljujejo v svojo lastno skledo.

„Sl. N.“

## Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogičsko društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

**Učiteljske pravice v intelektualnem (duševnem, moralnem) obziru.**

B.

To nalogo so okrajne učiteljske skupščine, katere sicer nimajo veliko pravic, radi tega dobro izvrševale, ker je menda predsednik mislil, da ima pred seboj parlament izobraženih mož, in ker so učitelji mislili, da so bolj v šoli, kakor v parlamentu. Tuintam se pa vendar ni tako mislilo. Kjer se je n. pr. učiteljem velevalo, da so morali to in ono vprašanje pismeno izdelati in jo nadzorniku izročiti, ondi je bil skoro dá nadzornik teh napačnih nazorov, da je okrajna konferencija šola. Kjer so se pa učitelji le debat vdeleževali, ne da bi bili vprašani prej temeljito proučiti, ondi so pa učitelji mislili, da je ta skupščina parlament.

Da je pa bolj parlament, kakor učilnica, to kažejo določila, ki govoré o sedežu, glasu in volitvah pri okrajni učiteljski konferenciji.

O tem govori sledeče:

Udje okrajne skupščine ter dolžni k njej hoditi so vsi ravnatelji, višji učitelji, učitelji, posvetne učiteljice, sposobilno učiteljsko svedočbo imajoči nižji učitelji in nižje učiteljice javnih ljudskih in meščanskih učilnic, dokončno postavljeni verski učitelji takih učilnic, tudi ravnatelji, glavni učitelji, učitelji vadniki na c. kr. izobraževalnici za učitelje (učiteljice) tistega okraja.

Vsi ti imajo v stvareh, odkazanih skupščini, sklepovalen glas ter tudi pravico, voliti in izvoljeni biti.

Dolžnost je v skupščino hoditi nižjim učiteljem in nižjim učiteljicam, imajočim svedočbo zrelosti; a njih glas je samo posvetovalen.

Ne dokončno postavljenim verstvenim učiteljem, pomočnim in stranskim učiteljem ter učiteljicam javnih ljudskih učilnic in učiteljskih izobraževalnic, učiteljicam

delovnih učilnic, tudi učiteljem in učiteljicam v zasebnih (privatnih) ljudskih učilnicah je na izvolji, skupščine se vdeleževati s posvetovalnim glasom.

Vsi udje okrajnega učilničnega oblastva so upravičeni, v skupščini navzočevati pri razpravah.

Predsednik more v skupščino tudi povabiti veččake s posvetovalnim glasom.

Dočim so različne razprave v okrajni učiteljski konferenciji v izobraževalnem obziru važne za šolstvo in učiteljstvo, so pa volitve, katere sodijo v njeno področje imenitne s pravnega stališča. Okrajna učiteljska konferencija izvršuje sledeče volitve:

- 1.) v stalni odbor, ki se peča s pripravami za novo konferencijo (poleg stalnega odbora se v isti namen lahko volijo še posebni komiteji za posebne predmete);
- 2.) v komisijo okrajne učiteljske knjižnice;
- 3.) v deželno učiteljsko konferencijo;
- 4.) v okrajni šolski svet.

Volitve v slednjo korporacijo naj bi se vsekako vršile po uradni okrajni učiteljski konferenciji, čeravno ministrski razpis od 2. vel. travna 1894 trdi, da ta skupščina, v kateri se vrši ta volitev, ni da bi morala biti indentična z okrajno učiteljsko konferencijo. Ako ni indentična, potlej se lahko vrši volitev tudi v takem zboru, h kateremu niso primorani priti vsi učitelji in za katere ni okrajni šolski svet dolžan dajati dne in povračevati potne stroške. Ako pa čitamo § 44 in drž. zakone od 14. vel. travna 1869, ministrski ukaz od 8. vel. travna 1872 (§ 8) in § 19 dež. zakona od 25. svečna 1870, najdemo, da je povsod govor le o eni edini okrajni učiteljski skupščini, kadar se govori o teh volitvah in ta edina konferencija ima pravico, voliti svoje zastopnike v okrajni šolski svet. Kjer je več meščanskih šol, ondi so za meščanske učitelje posebne konferencije. Kjer imajo nemški učitelji svoje nadzornike in svoje konferencije, katere v smislu zakonov tudi smejo imeti, ondi se pa morajo nemški učitelji povabiti, da se skupno s slovenskimi učitelji vdeležé vseh teh volitev; zakaj te pravice se jim ne smejo kratiti, kakor se je to žalibog že časih pripetilo.

Pri vseh volitvah, katere se morajo z glasovnicami vršiti, odločuje nadpolovična večina. Kadar se pa ne doseže nadpolovične večine, tedaj se napravi ožja volitev, tako govori pravilni red, ki ga je določil okrajnim učiteljskim konferencijam kranjski deželni šolski z dne 23. rožnika 1873. O dneh in povračilu poštnih stroškov udom te skupščine bomo govorili takrat, ko bode govor o materijelnih in financijelnih pravicah.

### Okrajna učiteljska knjižnica

je lepa naprava in lepa pravica za učitelje. Po § 44 drž. š. z. od 14. vel. travna 1869 mora imeti vsak okraj svojo okrajno učiteljsko knjižnico in zopet po § 44 dež. š. zakona od 29. malega travna 1873 (za Kranjsko) mora jo zalagati šolski okraj, ki pa sme tudi od učiteljev v ta namen pol odstotka od letne plače pobirati. Te dolžnosti ( $\frac{1}{2}\%$ ) so pa oproščeni učitelji kranjskega, kamniškega in ljubljanskega mestnega okraja, ker so bili dotični okrajni (mestni) šolski sveti to sklenili. Knjižnični red za te bukvarnice je bil izdan z ministerskim ukazom z dne 15. grudna 1871. Upravlja okrajno učiteljsko knjižnico odbor učiteljev, izvoljenih od okrajne učiteljske konferencije, obstoječ iz 3—5 udov, kateri si volijo načelnika in namestnika; slednji je ob enem računovodja. Posli se

moraju med seboj razdeliti. Pošiljatve knjižničnega odbora so v smislu naredbe z dne 25. svečna 1872 brez poštne, ako so knjige pedagoške vsebine, toda pošiljati jih morajo šolska vodstva ondi, kjer ima knjižnica sedež, in obratno tudi od vodstva, kedar se knjige vračajo.

(Dalje.)

## D o p i s i.

### Istra.

**Od Sv. Mateja.** (Konec.) U 14 br. „U. T.“ dopisnik postavlja pitanja: „Ako bi ta odsutnost stajala s tim, što se je čukalo, da u toj skupštini nekolicina vas pripravlja tobože „monstre-protekst“ „U. T.“ što bi vi na to? „Ako učiteljima nije već do sada povećana plaća, tko je tomu kriv?

Na prvo pitanje sledi odgovor vrlo kratak i jasan: „kukavština“. Jest kukavština, kad nije bio kadar doći braniti svoje kako ih nazivlje činjenice. Da kukavština, kad nije došao braniti u skupštinu „Zaveze“ u Maribor, gdje se o stvari razpravljalo vrlo živo i o njemu govorilo u sjednici upravnog odbora — u sjednici delegacije, gdje se u izvješću tajnikovu prihvatilo sljedeći odstavak:

„Radi priznavamo, da je istrska duhovščina v ogromni većini rodoljubna in da se žrtvuje za narodno blaginjo. Saj pa ona većinoma tudi še ni okužena po tistem internacijonalnem klerikalizmu, ki je v nesrečo vsakemu narodu, in ki je zlasti principijelen in dosleden nasprotnik naprednemu šolstvu in učiteljstvu.“

Zašto se nisu ti silni dopisnici pokazali kod banketa — gdje se ih i opet tražilo?

Jedan otišao radje smokve sušiti i pripravljati dopise u tršćanski list „Piccolo“, a drugi bio jamačno došao, kad bi mu bila dnevnicica i putni trošak masno plaćen — za drugu četvoricu ne znam kud su išla — možda bila i prisutna.

Postavljam pako svoju glavu, da ne „monstre-protekst“ proti „U. T.“ navela njekeje, da nisu prisustvovali skupštini društva no okolnost ta što nisu bili odabrani u kotarsko školsko vijeće onakvi muševci kakvi se opisuje u 9. broju „U. T.“ u dopisu iz Istre t. j. sam dopisnik, no što so bila odabrana gg. pop Viko Butković, nadučitelj u Kastvu i August Rajčić, učitelj u Opatiji. Svojom odsutnošću htjeli oni pokazati „monstre-protekst“ proti izboru. — Nije li vjerojatno? Ovdje bih mogao liepo uparabiti rečenicu: „Reci mu, da ti ne reče“, u br. 12. „U. T.“

Nije istina, da se mi u svojem izvješću potužismo, da mnogi nijesu skupštini prisustvovali — nego doslovno ovako: „Baš oni radi kojih bila sazvana istodobno sa službenom brilirali svojom odsutnošću“. A brilirali svojom odsutnošću „kandidati in erba“ za kotarsko školsko vijeće. U istom izvješću zaključeno je: „Tako valja! Drugo ne velimo, jer bi morali „mnogo“ toga reći“. Što se po tom „mnogo“ mislilo? Mislilo se upravo na propale kandidate — a ne da „mnogi nijesu skupštini prisustvovali“.

Drugo pitanje: Ako učiteljima nije već do sada povećana plaća, tko je tomu kriv?

Na glavnoj skupštini „Učiteljskoga društva kotara Volosko“ god. 1892 bio je stvoren sljedeći jedinstveni zaključak:

„Zemaljskomu saboru u Poreču ima se podnesti molba, da izvoli s hodnim preinakama dotičnih zemaljskih

školskih zakona zadovoljiti slovu i duhu 1. točke §. 55. državnoga škol. zakona od 14. svibnja 1869. Ta molba ima se temeljito i svestrano obrazložiti, a odbor mora dogovorno z drugimi našimi učitelj. društvu nastojati, da istu potpišu po mogućnosti „svi“ učitelji i učiteljice ciele Istre bez obzira narodnosti“.

Od te se dobe molbe na sabor šiljale godimice od strano hrvatsko-slovenskog učiteljstva. Pozivalo se lievo i desno učitelje talijanske narodnosti, da u naše kolo pristupe, kad se radi strogo o boljku učiteljstva, nu oni prezirom, dapače i po grdnimi riečmi odbili naše pozive.

Tekar sada kad je inicijativa potekla od strane njihovog zastupnika dr. Gherse, pozvali nas, da se složimo. Mi smo njihov poziv objeručke primili, dočim dopisnik pozitivno tvrdi, dok se je pako mješao u te stvari klerikalac, neučitelj, nije došlo nikad do suglasja“.

Molim ga da nam ovu tvrdnju činjenicama dokaže.

Ko što Temistoklu slava Hiltiadova nije dala mirno spavati — jamačno jošje grdje muči dan i noć dopisnika rieč klerikalac — pa ju meša gdje god može bilo joj ne bilo mjesta.

Znade dopisnik dobro, da su tomu krivi talijanski zastupnici na istarskom saboru — a i talijanski učitelji, koji nisu s nama htjeli pitati poboljšanja. — Hoće mu se samo prkositi, jer dobro znade, da su hrvatsko-slovenski zastupnici na istarskom saboru preporučivali i zagovarali molbe pučkih učitelja Istre svaki put, kad su iste stigle na sabor, i da je saborska većina prelazila na dnevni red i preko molba i preko preporuka. Tomu imamo dokaza u odborskih zapisnicah. Nisu li, neko to dopisnik dokaže — dapače dužan je — a ne samo beknuti, jer neće u sabor krivi su.

Čujte ovu:

Cielokupno učiteljstvo Istre svakog mjestnog školskog vijeća napose na poticaj i poziv nadučitelja u Torre u Istri g. J. Parovela (talijana) — a izdanih pitanja gosp. dr. Gherse (talijana) zastupnika na istarskom saboru imali se sastati, da se sporazume i da izmedju sebe po kotaru izaberu jednoga predstavnika u odbor, koji se imao sastati u Pulju dne 26. febrara u svrhu sastava spomenica o poboljšanju učiteljskih plaća u Istri.

„Učiteljsko društvo kotara Volosko“ odposlalo je na Ravnateljstva škola 6 okružnica ovim redom:

- a) Kastav muž-ženska, Brežca, Brgud jednu;
  - b) Zamet, Rukavac, Opatija, Volosko jednu;
  - c) Klana, Jelšane, Lipa, Podgraje jednu;
  - d) Hrpelje, Materija, Brezovica, Tatre jednu;
  - e) Podgrad, Hrušica, Mune, Vodice jednu;
  - f) Berseč, Mošćenice, Lovran, Poljane, Veprinac jednu;
- pozivom, da svaki učitelj i učiteljica napose izjavi, koga bi želio, da se u taj odbor odabere.

Od tih 6 okružnica povraćene su 4 naime pod a) b) c) d) — dočim nisu pod e) Podgrad — tamo je nadučitelj Kristian Bogatec pod f) koju iz Berseča odposlata u Mošćenice bivšem tamošnjemu učitelju Marijanu Marchiu i tu negdje zameo njoj se trag.

Svojedoba sabiralo se za deputaciju k Njeg. Veliknstvu u Beč isto okrožnicom — pa u zapisniku odborskih sjednica briliraju njekeja imena, koja nas na mnogo šta sjećaju i koja bi se po svoj prilici dala u sklad dovesti sa dopisnikom, koji napada na zastupnike, koji toli teško uzdiše za poboljšanjem plaća — a prezire i radi uz prkos, kad se ga poziva, da radimo složno na to, da nam se plaće povećaju. Van delijo i opet te po-